

Здрагат С. Г.

аспірантка,

кафедра соціології Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,

к. 21, Катеринінська 48А, м Одеса, 65045, Україна

Тел.: +380964290985 e-mail: nml.sveta@gmail.com

rcid.org/0000-0002-2574-1927

**ГРОМАДСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ЯК УМОВИ
АДЕКВАТНОГО ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ¹**

У статті розглядаються роль громадської відповідальності і професіоналізму як необхідних умов адекватного оцінювання системи інклюзивної освіти при виборі стратегії її формування, що забезпечує можливість оперативного реагувати, розуміти й об'єктивно оцінювати проблеми і тенденції, які складаються у процеси реалізації інклюзивної практики. Для оцінки якості інклюзивного процесу в системі освіти авторкою визначаються елементи евалюаційного дослідження, розглядаються етапи процесу оцінювання та пропонується, як необхідність, розробка алгоритму та комплексу евалюаційних програм за певними напрямками.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, оцінювання, евалюація, евалюаційне дослідження.

Наслідком інтенсивних змін, які відбуваються у суспільстві, є зростання очікувань щодо результатів і якості роботи школи. Від закладів освіти вимагається швидка адаптація до нової ситуації й опрацювання інноваційних напрямків діяльності. У нашій країні законодавчо визнано право дітей з особливими освітніми потребами на навчання у загальноосвітніх закладах за місцем проживання. Навчальні заклади, в свою чергу, повинні забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до різних освітніх потреб таких дітей через систему інклюзивної освіти. В основу цієї системи покладено концепцію цілісного підходу, яка відкриває шлях до реалізації прав і можливостей для кожної людини та передбачає рівний доступ дітей з особливими потребами до здобуття якісної освіти.

Метою статті є розгляд ролі громадської відповідальності і професіоналізму як умов адекватного оцінювання системи інклюзивної освіти для вибору стратегії ефективних змін

Інклюзивна освіта не буде успішною, якщо буде заснована лише на організаційних змінах. Це динамічний процес, пов'язаний з глибокими ціннісними і змістовними змінами. На основі вивчення досвіду інклюзивної освіти у наукових працях таких вчених, як О. Дікова-Фаворська, К. Зотова, А. Колупаєва, Ю. Найда, Н. Софій та інші [2; 4–9] ми визначили різні

¹ Стаття підготовлена на основі доповіді на Другій Міжнародній науково-практичній конференції «Соціальні, психологічні та політичні проблеми транскордонної безпеки», м. Одеса, 5 лютого 2016 року.

стратегії зміни існуючої ситуації, різні моделі і практики інтегрованого (інклюзивного) навчання. В Україні особливо гострим залишається питання самого процесу включення, професійної оцінки його ефективності відносно різних категорій дітей. З метою забезпечення успішної модернізації освіти для дітей з обмеженими можливостями здоров'я важливо адекватно оцінити готовність того або іншого освітнього закладу до реалізації інклюзивного підходу, виявити ризики та осмислити умови корекції помилок [4, с. 127].

З метою ефективного управління процесом запровадження і розвитку інклюзивної практики важливо розуміти і об'єктивно оцінювати проблеми і тенденції, які у ній складаються. Для успішного планування й аналізу існуючих тенденцій в цілому необхідно мати об'єктивні дані. Тому для оцінки якості інклюзивного процесу в системі освіти необхідна розробка комплексу програм евалюації, пов'язаних з динамічною оцінкою організаційних, методичних та психологічних параметрів процесу інклюзії у загальноосвітньому закладі й у системі в цілому.

У методологічному плані важливо розуміти, що школа проходить два основних етапи: 1) етап підготовки до інклюзивної стратегії розвитку і 2) етап реалізації змін в управлінні, культурі та практиці освітнього процесу [11, с. 49]. Кожна з таких шкіл повинна мати програму оцінки своїх змін і бути включеною у більш широкі евалюаційні програми, які дозволяють не тільки зафіксувати певний стан розвитку школи, але й виявити причини такої якості навчання і запропонувати напрями модернізації інклюзивної освіти з урахуванням особливих освітніх потреб учнів різних категорій. Для ефективної евалюації потрібно створювати систему експертної підтримки шкіл, використовувати позитивний зарубіжний і вітчизняний досвід запровадження концепції інклюзивної освіти у педагогічну практику, а також організовувати рефлексію конкретного досвіду інклюзивної взаємодії.

Така робота проводиться у декілька етапів.

І. *Підготовка* полягає у плануванні заходів і розробці проекту оцінювання. На підготовчому етапі потрібно уточнити потребу в інформації, сформулювати проблему, визначити об'єкт і предмет дослідження, поставити цілі та завдання, сформулювати план дослідження, обґрунтувати вибірку та її розподіл на певні групи, науково обґрунтувати параметри та індикатори, а також інструментарій, розробити процедури, створити методики збору та обробки даних, а також узгодити терміни та графіки робіт по кожному етапу дослідження. Під час планування заходів перш за все відповідаємо на питання про мету нашого оцінювання, про замовників та оцінюємо предмет оцінювання — тобто визначаємо, що конкретно хочемо піддати дослідженню. Окрім цього нам слід знайти відповідь на питання: в якій термін нам потрібні висновки? хто буде залучений в проведення оцінювання? які будуть завдання та функції конкретних осіб та часові й фінансові кошти усього заходу? Таким чином, план оцінювання є важливим передусім з точки зору управління всім заходом. Проект оцінювання є важливим з методичного боку наших дій. Він впливає на вибір конкрет-

ного способу проведення оцінювання. В ньому має міститися детальний опис того, що хочемо досліджувати, які з аспектів та які критерії оцінки даного «об'єкта» нас цікавлять. Тільки тоді окреслюємо, яким чином нагромаджувати дані, котрі нас цікавлять, тобто де їх шукатимемо (джерела даних), а також які методи застосовуватимемо і з якими вибірками (тобто скільки осіб охопимо даним методом). Додатком до проекту мають бути знаряддя, за допомогою яких зберемо потрібну інформацію [3, с. 236].

II. *Реалізація*. При проведенні пілотного дослідження на невеликій вибірці важливо обґрунтувати вибір методів обробки й аналізу даних, а також скоректувати зміст анкет, методик та інструкції. На цій стадії дослідження проводиться збір первинної емпіричної інформації по всіх виділених групах вибірки. Дуже важливими є консультація та повторна перевірка знарядь і процедур безпосередньо перед дослідженням. Таким чином ми уникнемо неправильно поставлених питань, і як наслідок, — збору неістинних або незрозумілих даних, так само як і диспропорцій між зусиллями і отриманими висновками. Водночас ключову роль має моніторинг дій, який полягає передусім у постійному піклуванні про вчасне отримання потрібної нам інформації [3, с. 223].

Щоб зібрати правдиві дані, необхідно подбати про створення клімату відкритості та довіри, а також про моральну сторону досліджень. Для процесу їх проведення варто використовувати всю шкільну громаду, ясно окреслюючи мету і процедуру дослідження, а також спільно обирати сфери та критерії оцінювання. Оцінювання має шанс на успіх, коли його учасники усвідомлюють, що предмет дослідження має сенс і дослідження є придатним, а отже, коли проект самооцінювання школи стане їхнім проектом оцінювання. Нав'язані зверху проекти часто виявляються непридатними і праця над ними вважається марною витратою часу. Для того щоб забезпечити почуття безпеки учасникам процесу оцінювання, ми повинні заздалегідь їх інформувати як про способи використання, так і про поширення висновків евалюації.

Впродовж збору даних належить забезпечити повну анонімність досліджуваних, а з оцінювального звіту вилучити усі дані, котрі дозволяють ідентифікувати наших респондентів. Потрібно постійно пам'ятати, що і рапорт і вся оцінювальна процедура служать спільній ідеї покращення якості, а не доріканням конкретним особам про їхні помилки і поразки.

III. *Підсумок*. На цьому етапі здійснюються обробка й аналіз інформації, обґрунтовуються висновки і надаються рекомендації. В результаті обробки оперативних даних незалежні експерти аналізують отримані результати і готують аналітичний звіт. Аналізуючи та інтерпретуючи дані, слід задуматися, які з них мають значення для досліджуваної сфери та оцінювальних питань (прикладні, тобто ілюстровані конкретним прикладом, та репрезентативні, тобто важливі для розуміння цілісності). Водночас тут варто використовувати метод триангуляції даних, котрий полягає у порівнянні результатів, отриманих за допомогою різних методів з багатьох джерел. Почергово проаналізовані дані порівнюються між собою, а також дають нам ліпший, глибший і безсумнівний образ досліджуваної очевидної

реальності. У випадку, коли вони є суперечливими, то спонукають до нових ідей і питань [3, с. 223].

IV. Заключний етап — *створення рекомендацій* щодо підвищення якості інклюзивної освіти. Ми цілком погоджуємося з польськими дослідниками, які акцентують увагу на тому, що «поширення висновків є формою зворотної інформації для зацікавлених, а також нагодою спільно задуматися над ними». Також необхідно детально продумувати вид і спосіб подачі даних для педагогічного нагляду керівним органам та місцевій громаді, де знаходиться школа [3, с. 236].

В ході такого дослідження можна отримати досить цінну динамічну інформацію, на основі якої з'являється можливість оптимізувати взаємодію учасників інклюзивного процесу, а саме враховувати категорії дітей, які «включені» в інклюзивний процес в освітніх закладах, форми інклюзії, які мають місце в інклюзивному освітньому просторі, виявити характер, якій носить інклюзивна взаємодія учасників освітнього процесу. Також можливо відслідковувати освітні та соціальні потреби дітей з обмеженими можливостями здоров'я, наскільки гострою є потреба в інклюзивній освіті, виявити, якою є методична забезпеченість інклюзивного навчального процесу, ступінь готовності педагогів до реалізації інклюзивного підходу, відносини, які складаються між всіма учасниками інклюзивного освітнього процесу і на яких цінностях вони формуються, та отримати відповідь на питання: яким є ставлення вчителів, батьків, педагогів і спеціалістів до процесу запровадження інклюзії в освіту, яким є рівень їх обізнаності про принципи інклюзії, яким є рівень прийняття ними моделі інклюзивного навчання і засобів її запровадження, а також як вони розуміють свою роль у задоволенні особливих освітніх потреб учнів з вадами здоров'я [8, с. 119].

Отже, евалюація дозволяє відслідковувати не тільки актуальну ситуацію, а й зосередитись на основних показниках розвитку інклюзивної практики та культури: готовність педагогів до включення дитини з вадами здоров'я у масовий клас, стан освітнього середовища та його готовність до включення, ставлення вчителів і батьків до інклюзії в освіті, а також оцінка потреби в інклюзивній освіті як дітей з обмеженими можливостями здоров'я, так і звичайних дітей.

Аналітичні дані евалюації повинні орієнтувати на подальше проектування та прийняття необхідних рішень з метою зниження ризиків у зв'язку із змінами, які передбачаються.

Сучасні вимоги до освіти пов'язані з доступністю і якістю надання освітніх послуг. Ми вважаємо, що саме евалюація інклюзивного процесу дозволяє рухатися у вирішенні цих питань свідомо і системно.

Дослідники виділяють наступні елементи проекту евалюації: *ключові питання* дослідження, *критерій* оцінювання, *методи* дослідження, *вибір* об'єктів пошуку відповідей на ключові питання, *збір даних* як графік всього процесу, що дозволяє контролювати етапи евалюації [8, с. 109].

Найбільш ефективні стратегії розвитку шкільної інклюзивної освіти пов'язані з формуванням системи освіти, орієнтованої на учня. Така система здатна враховувати потреби дитини, розвивати її природну ціка-

вість, забезпечувати вивчення оточуючого світу у зручному для неї темпі та стилі.

Орієнтація на дитину потребує серйозної перебудови освітнього процесу і суттєвих змін у змісті освіти у таких напрямках як:

– *стандарти*, це відмова від «жорстких» і тотально регламентуючих стандартів, що прописують у деталях, який зміст і в якому обсязі необхідно вивчити. Використання рамкових стандартів, що визначають основні освітні області і базові навички, формування яких в учнів слід забезпечити. Такі «м'які» стандарти дають свободу школі у формулюванні освітніх результатів, які можуть досягатися з урахуванням місцевої специфіки і потреб, а також можливостей конкретних учнів;

– *навчальний план і зміст навчання*. Гнучкий навчальний план лежить в основі побудови ефективного освітнього процесу. Його основними характеристиками є: по-перше, наявність варіативного компонента, що дозволяє школі сформулювати різні пропозиції курсів, програм і навчальних практик з урахуванням власних можливостей і потреб учнів; по-друге, включення нових знань, предметів і дисциплін, що набувають соціальної та економічної значущості і є необхідними для адаптації у сучасному суспільстві; по-третє, розподіл навчального часу за широкими освітніми областями, що дає можливість школі оптимально встановлювати навантаження з конкретних навчальних предметів; по-четверте, врахування різних форм організації навчання, включаючи позаурочну, проектну і самостійну діяльність учнів [1, с. 194].

– *методи організації навчання*. Сучасні методи навчання й організації освітнього процесу характеризуються використанням гнучких і різноманітних методик, спрямованих на: 1) підтримку власної активності школярів у процесі навчання; 2) врахування індивідуальних особливостей учнів (можливість навчання у власному темпі, можливість зміни видів навчальної діяльності, а також використання стилю навчання, що є близьким дитині з вадами здоров'я); 3) прикладний характер навчання — створення навчальних ситуацій, заснованих на реальній практиці, і застосування отриманих знань у конкретних ситуаціях; 4) використання різних видів діяльності, що часто виходять за рамки традиційного уроку: навчання у співпраці й робота у команді, самостійна робота поза школою, дослідницька робота, виконання тривалих проектів за тематикою, що охоплює суміжні області знань, отримання знань з різних джерел [10, с. 94].

Ми вважаємо, що в основі успішних стратегій забезпечення якісної освіти лежать три базових елементи: широкий погляд на освітні результати, ефективний процес навчання, поєднання різних методів оцінки.

Система оцінки якості освіти може бути ефективною за умов врахування наступних положень методологічного характеру:

1) Оцінка більш широких освітніх результатів — не тільки когнітивного розвитку, але й творчого та емоційного.

2) Використання різних форм оцінювання — не тільки тестів та екзаменів, але й оцінки цілей навчання дітей та підлітків з інвалідністю, самооцінки школи, інспекції школи, проведення опитувань та інших якісних

досліджень, забезпечення участі у національних та міжнародних дослідженнях якості інклюзивної освіти.

3) Комбінація зовнішньої та внутрішньої оцінки діяльності школи із забезпечення задоволення особливих освітніх потреб учнів з вадами здоров'я.

4) Система моніторингу, що базується на індикаторах, які відображають фактори, котрі безпосередньо впливають на якість процесу і результатів: кваліфікацію педагогів, професійну автономію, якість підручників для дітей з вадами здоров'я, наявність комп'ютерів зі спеціальним облаштуванням для осіб з інвалідністю, сучасні форми організації навчання, безпеку освітнього процесу, фінансову ефективність і т. п.

Таким чином, громадська відповідальність і професіоналізм виступають важливими умовами адекватного оцінювання процесу формування системи інклюзивної освіти, створюють та забезпечують можливість оперативно реагувати, розуміти й об'єктивно оцінювати проблеми та тенденції, які складаються, а тому для оцінки якості інклюзивного процесу в системі освіти необхідна розробка комплексу евалюаційних програм процесу формування інклюзивного освітнього середовища, як у школі, так і в освітній системі в цілому.

Список літератури

1. Вальдман И. А. Ключевые аспекты качества образования: уроки международного опыта [Электронный ресурс] / И. А. Вальдман. — Режим доступа: www.iuorao.ru/05-06-2010-00/79-2010-01-01-41
2. Всемирная программа действий в отношении инвалидов. Принята 37/52 резолюцией ГА ООН от 3 декабря 1982 г. — Хроника ООН, А/№.351/Add.1/1.
3. Галоуей Х. Психология вивчення і навчання / Х. Галоуей. — Варшава: PWN, 1988. — Т. II.
4. Дикова-Фаворская Е. М. Проблемы приспособления людей с особыми потребностями к новым социокультурным условиям / Е. М. Дикова-Фаворская // Социологические исследования современного общества: Методология, теория, методы: Вестник Харьк. нац. ун-та им. В. Н. Каразина. — Х.: Основа, 2007. — С. 555–558.
5. Зотова Е. Специальное или инклюзивное? [Электронный ресурс] / Екатерина Зотова // Политика образования. — Режим доступа: ps.1september.ru/article.php?ID=200701705
6. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник / Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. за заг. ред. Даниленко Л. І. — К., 2007. — 128 с.
7. Инклюзивное образование: путь в будущее // Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры: Международная конференция по образованию. — Сорок восьмая сессия. — Международный центр конференций, Женева 25–28 ноября 2008 год. — Женева, 2008.
8. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А. А. Колупаєва. — К.: Самміт-Книга, 2003. — 272 с.
9. Методологический гид для учреждений общего начального и среднего образования «Инклюзивное образование»: разработано в рамках Проекта «Равный доступ к образованию» Программы «Молдова — сообщество для всех», внедряемой Keystone Moldova совместно с Министерством просвещения, при финансовой поддержке Open Society Foundations/Early Childhood Program в партнерстве с Open Society Foundations/Mental Health Initiatives / [Родика Соловей]. — Кишинев, 2010.
10. Немерко Б. Дидактичний вимір та система забезпечення якості роботи школи / Б. Немерко // Poradnik dyrektora szkoły. — Варшава: Wydawnictwo RAABE, 2000.
11. Оцінювання в школі / [ред. Е. Толвінська-Круліковська]. — Варшава: ОРО, 2010.
12. Самооцінювання в школі / [пер. з пол. О. Гарцули]. — Львів: Літопис, 2011. — 186 с.

References

1. Valdman, I. A. Klyuchevye aspekty kachestva obrazovaniya: uroki mezhdunarodnogo opyta [Key aspects of quality of education: lessons of the international experience]. www.iuorao.ru/05-06-2010-00/79-2010-01-01-41.
2. Khronika OON. Vsemirnaya programma deystviy v otnoshenii invalidov. Prinyata 37\52 rezolyutsiy GA OON ot 3 dekabrya 1982 g. [The World Programme of Action concerning disabled people. It is accepted by 37\52 resolution of the UN of December 3, 1982.]. http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/prog.shtml
3. Halouvey, Kh. Psikhologhiya vyyvchennya i navchannya [Psychology of studying and training]. Varshava: PWN. V. 2, 1988
4. Dikova-Favorskaya, Ye. M. Problemy prispособleniya lyudey s osobymi potrebnyami k novym sotsiokulturnym usloviyam [Problems of adaptation of people with special needs to new sociocultural conditions]. Sotsiologicheskie issledovaniya sovremennogo obshchestva. Metodologiya, teoriya, metody. Vestnik Kharkovskogo Natsionalnogo Universiteta im. V. N. Karazina (2007): 555-558.
5. Zotova Ye. Spetsialnoe ili inklyuzivnoe? Politika obrazovaniya [Special or inclusive? Policy of education]. ps.1september.ru/article.php?ID=200701705
6. Kolupayeva A. A. et al. Inklyuzivna shkola: osoblyvosti orhanizatsiyi ta upravlinnya [Inclusive school: features of the organization and management]. Edited by L. I. Danylenko. K., 2007
7. Inklyuzivnoe obrazovanie: put v budushchee [Inclusive education: a way in future]. Organizatsiya Obedinennykh Natsiy po voprosam obrazovaniya, nauki i kultury. Mezhdunarodnaya konferentsiya po obrazovaniyu [The United Nations concerning education, sciences and cultures. International conference by training]. Zheneva: Mezhdunarodnyy tsentr konferentsiy, 2008. — Zheneva, 2008.
8. Kolupayeva, A. A. Inklyuzivna osvita: realiyi ta perspektyvy [Inclusive education: realities and prospects]. K.: Sammit-Knyha, 2003.
9. Solovey, R. Metodologicheskiy gid dlya uchrezhdeniy obshchego nachalnogo i srednego obrazovaniya «Inklyuzivnoe obrazovanie»: razrabotano v ramkakh Proekta «Ravnyy dostup k obrazovaniyu» Programmy «Moldova — soobshchestvo dlya vsekh», vnedryaemoy Keystone Moldova sovmestno s Ministerstvom prosveshcheniya, pri finansovoy podderzhke Open Society Foundations/Early Childhood Program v partnerstve s Open Society Foundations/Mental Health Initiatives [The methodological guide for establishments of the general primary and secondary education «Inclusive education» it is developed within the Project «Equal Access to Education», «Moldova — Community for All» Programs, the introduced Keystone Moldova together with the Ministry of Public Education, with financial support of Open Society Foundations/Early Childhood Program in partnership with Open Society Foundations/Mental Health Initiatives]. — Kishinev, 2010.
10. Nyemyerko, B. Dydaktychnyy vymir ta systema zabezpechennya yakosti roboty shkoly [Didactic measurement and system of quality assurance of work of school]. Poradnik dyrektora szkoły. Varshava: Vydavnytstvo RAABE, 2000.
11. Tolvinska-Krulikovska, E., ed., Otsinyuvannya v shkoli [Estimation at school]. Varshava: ORO, 2010.
12. Hartsuly, O., trans., Samootsinyuvannya v shkoli [Self-assessment at school]. Lviv: Litopys, 2011.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2016

Здрагат С. Г.

кафедра соціології Інститута соціології, психології і соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
к. 21, Катерининська 48 А, г. Одеса, 65045, Україна

ОБЩЕСТВЕННАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ И ПРОФЕССИОНАЛИЗМ КАК УСЛОВИЯ АДЕКВАТНОГО ОЦЕНИВАНИЯ СИСТЕМЫ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме

В статье рассматривается роль гражданской ответственности и профессионализма как необходимых условий адекватного оценивания системы инклюзивного образования при выборе стратегии его формирования, что обеспечивает возможность оперативно реагировать, понимать и объективно оценивать проблемы и тенденции, которые складываются в процессы реализации инклюзивной практики. Для оценки качества инклюзивного процесса в системе образования автором определяются элементы эвалюационного исследования, рассматриваются этапы процесса оценки и предлагается, как необходимость, разработка алгоритма и комплекса эвалюационных программ по определенным направлениям работы учебного заведения.

Ключевые слова: инклюзия, инклюзивное образование, оценивание, эвалюация, эвалюационные исследования.

Zdragat S. G.

Chair of Sociology, M. P. Dragomanov Institute of Sociology,
Psychology and Social Communications
apt. 21, Katerynynska 48 A, Odessa, 65045, Ukraine

**CIVIL LIABILITY AND PROFESSIONALISM AS PRECONDITIONS
FOR ADEQUATE EVALUATION OF THE INCLUSIVE EDUCATION
SYSTEM**

Summary

Intensive changes taking place in the society lead to higher expectations of the results and quality of schoolwork. Educational institutions should quickly adapt to the new situation and use innovative approaches in their work. In our country, the right of children with special educational needs to study at general educational institutions at the place of their residence is legislated. In its turn, the educational institutions should provide for a range of required services in accordance with diverse educational needs of such children through the inclusive educational system. The paper deals with a role of civil liability and professionalism as the necessary preconditions for adequate evaluation of the inclusive education system when selecting a strategy of its formation. Such approach enables to promptly respond, understand and objectively assess the problems and trends that form in the process of the inclusive practice accomplishment.

Every school should have a program for evaluation of its changes and be included in wider evaluation programs that make it possible not just fix a certain status of the school development but also identify the causes of such educational quality and propose directions to upgrade inclusive education with due account of special educational needs of various category pupils. For effective evaluation it is necessary to set up a system of expert support for schools and implement positive foreign and domestic experience related to the inclusive education concept implementation. With a view of evaluating the quality of inclusive process in the education system the author defines the evaluation process components, analyses the evaluation process stages and proposes, as a necessity, to develop an algorithm and a set of evaluation programs for certain directions of the educational institution activity.

Key words: inclusion, inclusive education, assessment, evaluation, evaluation study.